

Kódfrissítés: haladás a tudásrégió felé!

Dr. Rechnitzer János közgazdász, a MTA doktora 1986-ban megalapította Győrben a MTA RKK Nyugat-magyarországi Tudományos Intézetét.

A regionális kutatások jelentősége rendkívül nagy, mert – többek között – nem nélkülözheti az adott térség konkrét, történeti fejlődésének beható, terepi vizsgálatát, a társadalmi – gazdasági – kulturális – személyes/emberi feltételei rendszerének, összefüggéseinek az elemzését.

A kötet hatalmas munka, izgalmas kortörténet. Minden egyes fejezete összehasonlító elemzésre kell, hogy készítse a ma tudományt művelő szakembereket és az innovációért felelős vezetőket. Ugyanakkor elengedhetetlen azoknak a tanulságoknak az értékelése, melyek részben egyéni ambíciók, részben a túlélésre törekvést, s másrészt az adott történelmi korszakban a körülmények adta lehetőségek kihasználását jelentette, de az eredmények az adott térség lakosságának boldogulását segítették elő.

Rechnitzer János professzor egyedülálló munkáját Akadémiai Díjjal ismerték el. Nem lett még akadémikus, de lényeglátásáról, problémaérzékenységéről, s a megoldások lehetséges módjaival már több, mint 30 éve tanúskodik munkássága.

A 270 oldalas kötet nyolc fejezetében 55 ábra és 44 táblázat segít eligazodni az összegzés ténymegállapításaiban, hitelesen informál, s *szemléletes teszi a területi tőke jellemzőit és a városfejlődésre gyakorolt hatását*. Mindezt azért is célszerű előre bocsátani, mert a területi tőke körülhatárolása rendkívül sok tényező által befolyásolt, ezt bizonyítja a regionális tudomány művelése, mely a térbeli, a társadalmi, a gazdasági folyamatok árnyaltabb és összetettebb közelítési módjával reprezentálja a jelent, esetünkben a városfejlődést. Nevezetesen, ha csak a kulturális tőkét elemezzük, akkor számba kell vennünk a következő elemeket: a szellemi, tudástőkét, a kreatív tőkét, a humántőkét, s a szervezeti tőkét.

Az egyik alapvető kérdés, hogy *mi mozgatja az egymásra hatásokat, a tőkekapcsolatokat*, milyen erők inspirálják ezeket a folyamatokat, honnan és miből következnek a transzformációk.(26.o.)

A városfejlesztés alapja a tőkefajta alakítása, a célok meghatározása és a fejlesztési intézmények „vezénylése”. Példamutató, ahogy Rechnitzer János támaszkodik megbecsült elődje, Enyedi György munkásságára a területi tőke és a siker kritériumainak értelmezésénél. Ezek közül csak néhányat emelek ki:

- A sikeres település képes a gazdasági szerkezet megújítására;
- a szolgáltató szektorban magas az értékhordozó ágazatok aránya;
- erős az innovációs képesség, amely megjelenik a kulturális tőkében is;
- erős a gyarapodó középosztály;
- értékes környezetet nyújt, s növekszik a jövedelem és a foglalkoztatás.

Lélekemelő a második fejezet, mely ugyan csak a XVI. századtól, de meghatározó „kincstárát” vonultatja fel a „*katonaváros*” Győr építészetének, iparának; majd a *barokk város* oktatásának, a *kereskedő város* polgárságának növekedésében, eljutva napjainkig az *iparváros* jellemző tereinek megjelenítésében. Tény, hogy Győr már a két világháború között az ország második legjelentősebb ipari központja lett.

Az 1948-ban megfogalmazott városfejlesztési irányok a következők: *Győr a nagy iparváros*, Győr a tájközpont, Győr az iskolaváros, Győr a fürdőváros, Győr a lüktető élet városa. A 2. fejezet izgalmas táblázata – többek között – a 2.6., mert szembesülhetünk 1970 - 1981 között a Győrben gyártott termékek (dízelmotortól a szöveteken át a sertéshúsig) exportjának mennyiségével. Az 1970-es évek valóban a városépítés látványos évtizede lett. Az *iskolaváros funkció* is kiteljesedett elsősorban a középiskolákban. A felsőoktatásban a tanítóképző és a papnevelő intézet rendelkezik jelentős múlttal. Napjainkban domináns intézménnyé az 1968-ban újonnan induló közlekedési és műszaki felsőfokú intézmény vált, ma mint a Széchenyi István Egyetem.

Hogyan válik egy nagyváros funkcionális várostérséggé? Lényeges jellemző a népesség száma, a városi szerepkörök, illetve azok intézményei. Minél több ember él egy településen, „annál sokoldalúbbak a piaci terek”. Jelentős szerepet töltenek be a vonzáskörzetek, s a városok nagysága. Miközben Győr a két világháború között az ország második ipari központjává vált, a Trianon után mégsem tudott regionális szerepkört kialakítani. Ez végül a hetvenes években indul el, s a rendszerváltás után gyorsul fel. *A regionális szerepkör* kiteljesedésében a gazdasági szerepkörön túl jelentős tényező a közszolgáltatás és a humánbázis, a felsőoktatás és az arra épülő kutatás és fejlesztés.

Az 5. fejezetben a *társadalmi tőke*, az emberek viszonyát vizsgálja a szerző, részletesen elemezve Győr népességének alakulását, a migráció és az iskolázottság összefüggéseit. „Győr az intenzíven iparosodó központ leképezte a hazai irányokat”, melyek 1945-től a nyolcvanas évekig tartottak. Ekkorra éri el Győr lakossága a 120-130 ezer főt. A kor elemzői (Göcsei I. 1985) a 60-as évek népességnövekedése kapcsán a század végére 170-180 ezer lakost prognosztizáltak. A természetes szaporodás azonban negatív irányt követett: 1990-1999-ig „zuhanásszerűen csökkent, majd a három - ötéves ciklusokban enyhe emelkedés, s napjainkra a rendszerváltás után mélypont” regisztrálható. (152.o.)

A vándorlásban (migráció) Győr pozitív képet, értéket mutat. Ebben jelentős tényező, hogy „*Győr a legerősebb népességvonzó*” a nagycentrumok közül. A vizsgálat arra is rámutat, hogy Győrben is, éppúgy, mint Európában és hazánkban, csökken a házasság kötések száma, nőtt a válási arányszám, és csökken a házasságban élők aránya (2001-ben 52% és 2011-ben 44%).

A népesség iskolai végzettségében kiemelkedő jelentőségű, hogy Győr – Moson - Sopron megyében a felsőfokú végzettségűek aránya húsz év alatt megduplázódott. *Győrben viszont megnégyszereződött a felsőfokú végzettek aránya 1970-hez képest.* A városban minden ötödik lakos felsőfokú végzettségű, Győr népességében a diplomások aránya (20,8%) meghaladja az országos átlagot (15%), s a megyei városok értékeit is.

Fontos, sokrétű kutatás eredményeinek összegzésével találkozhatunk a műben. „*A társadalom terei napjainkban*” cím alatt a győri társadalom rétegződését – a gazdasági, a kulturális és a társadalmi tőke jellemzőinek összevetésével - kísérhetjük nyomon. A tagolás sokszínű: „a leszakadtak csoportjától” (12,6%), a „megtelepedett szakmunkások, kisvállalkozók” (20,5%), és a „középosztály városi tagjain” (10,8 %) át, a „feltörekvő fiatalok” (13,9%) és a „felső középosztály” (7,3%) csoportjáig.

A kötet szerzője nemcsak tudománypártoló, hanem mint műgyűjtő is meghatározó művészetpártoló Győrben. Könyvében a „kultúra terei” elsősorban az iskolán kívüli tudományos és művészeti intézmények gyarapodásán keresztül szemlélteti. A győri múzeumok szép számmal kínálnak kuriózumokat, de látogatottságuk eltölpül a Győri Nemzeti Színház, a Győri Balett, a Győri Filharmonikus Zenekar és a fesztiválrendezvények mellett. A méltán híres Győri Egyházmegyei Gyűjtemény (1989), a Győr Megyei Jogú Városi Levéltár, a városi, megyei és felsőoktatási intézmények könyvtárai valóban a kulturális kincsek gyűjteményei.

S melyek a városfejlesztés terei és eszközei?

A Budapest-központúság mellett jelentős szerepe van az öt legnagyobb vidéki városnak a regionális központi feladatok megvalósításában, melyek a területi dimenzióra épülnek. *A Nemzeti Fejlesztési Terv 2030*, mint a 2014-2020 Európai Uniói tervezési időszak alapidokumentuma, részletesen foglalkozik Győrrel. A stratégiai célok a következők:

- A város támogassa a gazdaság fejlődését, javítsa a gazdasági környezetet.
- A város erősítse a régió központi szerepkörét.
- Győr legyen egyetemi város.
- Kapjon kitüntetett szerepet a városi környezet védelme.
- Győr őrizze hagyományait, legyen a természet közelében élő város, a vizek városa.
- A város folyamatosan fejlessze infrastruktúráját.
- A város kezelje a lakáskérdést.
- A város gondoskodjon a városszerkezet fejlesztéséről és a városrehabilitációról.

S mi a kód megfejtése? Csak „az elemeit, tényezőit, esetenkénti jellemzőit” tudjuk leírni - írja a szerző – a kutatás produktuma ugyanis: a város fejlődésének feldolgozása, keresve a törvényszerűségeket, a működés általános és speciális jellemzőit. A fejlődési pálya jellemzői: a történeti beágyazottság, a környezethez való alkalmazkodás, a városi terek megújítása, nem teremtettek tartós konfliktusokat, a válság rezisztencia, „valamiféle” konzervativizmus, s az előremutató polgárminták. (237-239.o.) *A kódfrissítés* pedig a haladás: **az útfüggő ipari körzetből a tudásrégió felé!**

Rechnitzer János: A területi tőke a városfejlesztésben. A GYŐR-KÓD. Dialóg Campus Kiadó, Budapest – Pécs, 2016. 272 o.

Rechnitzer János

A területi tőke a városfejlődésben

A GYŐR-KÓD

STUDIA REGIONUM

DIALÓG CAMPUS